

"Alt er socialt"

In memoriam: Pierre Bourdieu (1930-2002)*

Pierre Bourdieu døde den 23. januar 2002 af cancer. Bourdieu blev født den 1. august 1930 og var søn af en landmand, der senere blev postbud i landsbyen Las-seube i Béarn (i det sydvestlige Frankrig, red.). Hans bedstefar var landbrugsfor-pagter. Bourdieus evner og slid samt statsstipendier fik ham hurtigt til tops indenfor fransk kultur og international samfundsvidenskab. Men Bourdieu (mis)tolkede aldrig akademisk succes og professionel ære som entydigt tegn på selvværd eller bevis på meritokrati.

Bourdieu var placeret i toppen af sin klasse på École Normale Supérieure, den centrale institution for indvielse af franske intellektuelle. Alligevel følte han aldrig noget tilhørsforhold overfor dem, der var født ind i rige overklassefamilier. I stedet udviklede han en bemærkelses-værdig evne for kritisk socialanalyse og erkendelsesmæssig refleksivitet. Hans opmærksomhed på kropslig indlem-melse i det franske akademis konkurren-cebetonede og isolerede univers gav ham anledning til at genoplive den Aristotelisk-Thomistiske forestilling om *habitus*. Bourdieu bemærkede aspekter, som hans medstuderende og lærere ikke lagde mærke til, fordi de var naturlige for dem. Han blev således opmærksom på den centrale placering af *doxa* og ikke-på-skønnelse i sociale dominansforhold. Selv om Bourdieu var uddannet indenfor filosofi, tog han sociologien op netop for at gøre empirisk forskning til det værktøj, der kan bryde igennem almindelig bevidsthed med henblik på at opnå en mere sandfærdig viden om en social verden, som ofte anses for at være for hver-dagsagtig til at opnå filosofisk opmærk-

somhed.

I 1955 gjorde Bourdieu militærtjeneste i Algeriet under "pacificeringen". Han forblev i landet for at undervise på universitetet og forske i Kabylien og blandt berbisktalende immigranter i Algeriet. Dette førte til hans første bog, *The Algerians* i 1958. (Vi opgiver årstallet for den originale franske udgivelse, men engelske titler, hvor der findes oversættelser). Hans efterfølgende bøger om Algeriet fokuserede på arbejde og arbejdere, landbrugskrisen og sammenstødet mellem oprindelige kulturer og koloni- og markeds kræfter. Modet med krigen i Algeriet og de forandringer, som blev skabt af kolonialisme og kapitalisme, mærkede Bourdieu for livet. Hans intellektuelle orientering og engagement blev formet af princippet om, at forskning skal gøre en forskel i andre menneskers liv. Det var også i Algeriet, at Bourdieu lærte at sammenholde etnografi med statistik og ambitiøse teorier baseret på omhyggelige observationer. Her skabte han en karakteristisk tilgang til sociale undersøgelser med det formål at informere progressive politikere ved hjælp af videnskabelig produktion.

Etnografiske data samlet i Kabylien dannede grundlag for Bourdieus teoretiske fornyelser i *Outline of a Theory of Practice* (1972) og *The Logic of Practice* (1980). Under indflydelse af Lévi-Strauss søgte han intet mindre end at overskride dualismens statiske karakter og nå bagom dualismernes struktur og handling, objektivitet og subjektivitet, social fysik og social semiologi. På dette område trak han på den materialistiske side af Durkheim og Marx, men også på fæ-

nomenologi og senere på etnometodologi, på Wittgenstein og sproglige analyser, på Cassirers neo-kantianisme og på arbejde udført af hans egne lærere Bachelard, Canguilhem og Vuillemin. Han opfattede menneskelige handlinger og sociale kroppe som værende på samme tid "strukturerede" og "strukturerende". Ved hjælp af empirisk baserede reflektive analyser søgte han at etablere betingelserne for både objektive og subjektive perspektiver og at undgå de faldgruber, som ligger i, hvad han senere kaldte "den akademiske bias", akademikerens tendens til at projicere deres egne (hermeneutiske) forhold til den sociale verden over på de mennesker, de observerer.

En stræben efter et reflektivt grundlag for samfundsvidenskab var den centrale motivation for Bourdieus sociologi om intellektuelle, navnlig i "The Scientific Field" (1975) og bøgerne *Homo Academicus* (1984) og *The State Nobility* (1989). Den anden motivation var Bourdieus store interesse for social uretfærdighed, og måderne den maskeres og reproduceres på. Hans analyser af symbolsk magt og kulturel kapital er blandt de mest betydningsfulde. Dette fokus var allerede fremherskende i hans arbejde omhandlende Algeriet og blev for alvor centralt, da han vendte sin opmærksomhed mod Frankrig, særligt i et tidligt studie af ægteskabelige strategier i sin hjemstavn Béarn, (publiceret i 1963 og indgår i en bog, som var i tryk ved hans bortgang, nemlig *Le Bal des célibataires*). I 1964 udgav han *The Inheritors* og i 1970 *Reproduction in Education, Culture and Society*. Begge bøger undersøgte de måder, hvorpå tilsyneladende meritokratiske uddannelsesinstitutioner genskaber og legitimerer sociale uligheder, f.eks. ved at omdanne forskelle i familiebaggrund eller fortrolighed med bourgeoisiets sprogbrug til forskelle i præstation ved akademiske prøver eller ved at gøre det kulturelt vilkårlige til en

ubestridelig sandhed. Bourdieus udforskning af de forskellige former for magt udfoldede sig senere i en teori om relationerne mellem økonomisk, kulturel, social og symbolsk kapital i reproduktionen af klasseforskelle (især i *The State Nobility*).

Bourdieu's mest kendte bog, *Distinction* (1979), omhandlede disse emner i et forsøg på at overvinde modstanden fra objektivistiske (marxistiske) og subjektivistiske (weberianske) teorier om klasse. Den var også et svar på Kants tredje „Kritik“ (*Kritikken af dømmekraften*, 1790 (red.'s anm.)). Ligesom Durkheim havde søgt at udfordre individuelle forklaringer på sociale kendsgerninger i *Suicide*, så søgte Bourdieu i *Distinction* at afdække de sociale rødder og organiseringen af dømmekraft og smag. Sociologien gav ham således et middel til endnu engang at gennemtænke større filosofiske emner ved hjælp af empirisk observation og analyser med rod i "en praktisk betydning af teoretiske aspekter" snarere end gennem teoretisk redegørelse. Hans væsentligste fravigelse fra denne fremgangsmåde kom med *Pascalian Meditations* (1997), i hvilken han fremlagde den erkendelsesteoretiske forankring af sit værk i "historisk rationalisme" og forklarede sin „filosofiske antropologi“ (forankret i en dispositionel handlingsteori og en opfattelse af mennesker som stadigt søgende efter anerkendelse).

Bourdieu's indstilling til kultur og magt medførte en serie af indflydelsesrige empiriske studier af kunst og kunstinstitutioner, begyndende i tresserne med *Photography: A Middle-Brow Art* (1964; flere år senere blev Bourdieus egne imponerende fotografier fra Algeriet gjort til genstand for museumsretrospektiver). Hans kvantitative undersøgelser vedrørte museer og deres publikum (*The Love of Art* (1966)) samt omfattende studier i religiøse, intellektuelle, filosofiske, aka-

demiske og juridiske områder. I disse og andre undersøgelser grundlagde han en generel teori om "felter" som adskilte sociale mikrouniverser, der opererer som rum for objektive kræfter og arenaer med kampe om værdier, som bryder og forvandler ydre determinationer og interesser. Hans dybeste og mest gennemførte værk om felter, såvel som hans mest historiske undersøgelse, fokuserede på litteratur og blev kronet af hans mesterværk *The Rules of Art* (1992), et studie af den symbolske revolution udtrykt litterært af Flaubert, Baudelaire og andre. Bourdieus største ufærdige værk er velsagtens en lignende undersøgelse, som var en sociogenetisk analyse af Manet og den forandring i malerkunsten, hvori han spillede en afgørende rolle.

Bourdieu opfattede sociologi som en praktisk aktivitet centreret omkring forskning, ikke bare som en samling af akademiske principper – et perspektiv han gav videre til sine studerende og i *The Craft of Sociology* (1968). Han godtog ikke idéen om individuelt talent, derimod lagde han vægt på kollektivt arbejde og socialt organiseret innovation. Allerede i sine tidlige studier i Algeriet samarbejdede han ofte med andre akademikere, deriblandt Abdelmalek Sayad, Alain Darbel, Jean-Claude Passeron og mange andre. *The Weight of the World*, en omfattende etnografi over sociale problemer i Frankrig, har 22 samarbejdspartnere (med beklagelse afholder vi os fra at bringe en liste over Bourdieus medforfattere her). Skabelsen og udgivelsen af dette værk blev organiseret gennem etnografisk analyse af social nød i det nuværende Frankrig via Center for European Sociology, tidsskriftet *Actes de la recherche en sciences sociales* og det europæiske bogforlag, Liber.

Samtidig var Bourdieu en utrættelig lærer ved École des Hautes Études (fra 1964) og på Collège de France, hvor han

blev udnævnt til professor i sociologi i 1981. Denne post havde tidligere været besat af Marcel Mauss og Raymond Aron.

Skønt Bourdieu var overordentlig fremtrædende i Frankrig, tog han afstand fra den profetiske rolle som "den fuldkomne intellektuelle", som han tilskrev Sartre. Han søgte i stedet at få indflydelse på den offentlige debat, hovedsagelig ved hjælp af streng videnskabelig forskning. Ikke desto mindre tog nogle studerende bogstaveligt talt *The Inheritors* med op på barrikaderne under sammenstødene i maj 1968. Som Frankrigs førende offentlige intellektuelle, efter Foucaults bortgang, forsvarede Bourdieu de hjemløse, illegale immigranter, anti-racistiske aktivister og undertrykte arbejdere. I 1980'erne producerede han to fremragende rapporter om den fremtidige uddannelse, bestilt af den socialistiske regering. Skønt han altid var forsigtig med officiel politik, søgte han imidlertid at bringe akademikere, fagforeninger og sociale aktivister sammen i ikke-partipolitiske former for social indgriben, der var velegnet til en æra, hvor videnskab og medierne er centrale. I midten af 1990'erne organiserede han en gruppe af progressive samfundsvidenskabsfolk i gruppen *Raisons d'agir* ("Reasons to act") og startede et forlag med samme navn. *Raisons d'agir* skulle bringe sociologiske analyser af aktuelle samfundstemaer ud til et bredere publikum. I den første bog, *On Television* (1996), påpegede Bourdieu, hvordan medierne undergraver offentlig debat ved at reducere den til "kulturel fastfood". *Masculine Domination* (1998) fokuserede på samspelet mellem symboliske og materielle former for ulighed i bevarelsen af mandschauvinisme. I de sidste tolv år arbejdede Bourdieu især for at beskytte de goder, der var opnået gennem det 20. århundredes sociale kampe – pensioner, trykthed på arbejdspladsen,

åben adgang til højere uddannelse og andre ydelser fra den sociale stat – mod budgetnedskæringer og andre angreb i det frie markeds og den internationale konkurrences hellige navn. I forbindelse med dette blev han en af verdens mest berømte kritikere af neoliberal globalisering, et centralt tema i hans to korte udgivelser, *Acts of Resistance* (1998) og *Firing Back* (2002) og i hans kommende bind af politiske essays, *Interventions, 1961-1991*. Sammen med Günther Grass, Hans Haacke og andre søgte han at slutte sig sammen med progressive intellektuelle i en ny internationalisme.

Skont han var meget berømt og ofte blev genkendt på gaden eller i caféer, især efter hans medvirken i den prisbelønnede film *Sociology is a Martial Art* (2000), var Bourdieu en meget privat og overraskende genert person. Han afskyede akademisk pomp og pragt. Han nægtede konsekvent at vise sig i fjernsynet, og en-

gang udtrykte han forbavselse over, at amerikanere var så villige til at udtale sig offentligt om deres ægteskab, personlige og seksuelle vaner, mens de afviste at deltage i åbne politiske diskussioner. Franskmænd var lige modsat, sagde han, og her kunne han have henvist til sig selv personligt. Han beskyttede sit familieliv og følte stærkt det afsavn, som hans offentlige liv krævede, af tid, han kunne have brugt sammen med sin kone og deres tre sønner. Igennem mange år støttede han studerende fra Kabylien i deres stræben efter højere uddannelse; en kendsgerning der ikke kun understreger hans generøsitet og pligtfølelse, men også hans tro på at uddannelse og videnskab altid vil være vores bedste håb for at formindske dominans. Han vil blive savnet, både af dem, der kendte ham godt, og af dem, som har deres viden og visioner om verden fra hans værker.

Craig Calhoun og Loïc Wacquant

* Dette bidrag er sendt fra forfatterne til Dansk Sociologi og bringes samtidigt i ASA Footnotes.

(Oversættelse fra engelsk: Lene El Mongy; sproglig bearbejdning: Inge Kryger Pedersen).